

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

استثنائات در حقوق جزای ایران

"تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن"

بر اساس قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

تألیف: محمدعلی رضائی شریف

سرشناسه	:	رضایی شریف، محمدعلی، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	استثنائات در حقوق جزای ایران "تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن" براساس قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/تالیف محمدعلی رضایی شریف.
مشخصات نشر	:	اردبیل: کوه سنگر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۲ ص.
شابک	:	978-600-94995-6-4
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	بالای عنوان: حقوق جزا و جرم‌شناسی.
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۱۱.
موضوع	:	تعلیق مجازات -- ایران
موضوع	:	Suspension of punishment (Criminal law) -- Iran
موضوع	:	حقوق جزا -- ایران
موضوع	:	Criminal law -- Iran
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۰ / ۶۴۰ / ۴۸۳۰ KMH
رده بندی دیویی	:	۳۴۶ / ۵۰۷۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۷۹۱

نام کتاب: استثنائات در حقوق جزای ایران "تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن" براساس قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

مؤلف: محمدعلی رضایی شریف

ناشر: انتشارات کوه سنگر

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول

چاپ و صحافی: محقق اردبیل

قیمت: ۱۷۰.۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۹۹۵-۶-۴

مرکز پخش:

اردبیل: انتشارات کوه سنگر (شاهنده) - تلفن: ۰۴۵۳۳۶۲۱۸۲۴ - ۰۹۳۸۹۱۷۶۰۳۱

«کلیه حقوق انتشار و پخش برای انتشارات کوه سنگر و مولف محفوظ می باشد»

۱۲	مقدمه
۱۵	فصل اول: کلیات تحقیق (مفاهیم، مبانی و سیر تاریخی)
۱۵	مبحث اول: مفاهیم تحقیق
۱۵	گفتار اول: تعاریف، ازاات
۱۶	بند اول: تعریف لغوی مجازات، ازاات
۱۶	بند دوم: تعریف مجازات از دیدگاه موقدانان
۱۷	گفتار دوم: تعاریف تعویق
۱۸	بند اول: تعریف لغوی تعویق
۱۹	بند دوم: تعریف تعویق در حقوق کیفری
۲۱	گفتار سوم: تعاریف تعلیق
۲۱	بند اول: تعریف لغوی تعلیق
۲۲	بند دوم: تعریف تعلیق در حقوق
۲۳	مبحث دوم: مبانی نظری
۲۴	گفتار اول: مبانی مجازات

بند اول: ویژگی‌های مجازات ۲۴

الف: تحقیرآمیز بودن: ۲۴

ب: آزاردهی با تحمیل رنج و عذاب: ۲۵

پ: مشخص بودن: ۲۵

ت: قطعیت: ۲۶

بند دوم: اصول حاکم بر مجازات ۲۶

الف: اصل قانونی بودن جرائم و مجازات ۲۶

ب: اصل تساوی مجازات ۲۸

پ: اصل شخصی بودن مجازات ۲۹

بند سوم: اهداف مجازات ۳۰

الف: سزا دادن ۳۰

ب: ترساندن ۳۱

پ: سودمندی ۳۳

ت: نقش اصلاحی ۳۳

بند چهارم: آسیب شناسی اهداف مجازات ۳۴

گفتار دوم: مبانی تعویق ۳۷

بند اول: دلیل فقهی ۳۷

- بند دوم: دلیل سیاست جنائی ۴۱
- بند سوم: دلیل جرم شناسی ۴۳
- الف: تقویت جنبه اصلاحی و درمانی ۴۳
- ب: کاهش احتمال برچسب زنی در بستر نظام عدالت کیفری ۴۹
- بند چهارم: دلیل حقوق بشری ۵۲
- گفتار سوم: مبانی تعلیق ۵۵
- بند اول: فلسفه تعاقب مجازات ۵۶
- بند دوم: فواید تعلیق مجازات ۵۸
- بند سوم: مفاهیم مشابه تعلیق مجازات ۶۰
- الف: تعلیق تعقیب ۶۰
- ب: آزادی مشروط ۶۵
- مبحث سوم: سیر تاریخی ۶۶
- گفتار اول: سیر تاریخی مجازات در نظام حقوقی ایران ۶۶
- گفتار دوم: سیر تاریخی تعویق صدور حکم در نظام حقوقی ایران ۶۷
- گفتار سوم: سیر تاریخی تعلیق اجرای مجازات در نظام حقوقی ایران ۶۸
- مبحث چهارم: مقایسه تعویق صدور حکم با تعلیق اجرای مجازات ۷۴
- فصل دوم: تعویق صدور حکم و استثنائات آن در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ۷۸

۷۸.....	مبحث اول: تعویق صدور حکم
۷۸.....	گفتار اول: انواع تعویق صدور حکم
۷۹.....	بند اول: تعویق ساده
۸۰.....	بند دوم: تعویق مراقبتی
۸۱.....	گفتار دوم: جانشینان محرم به نهاد تعویق صدور حکم در حقوق ایران
۸۱.....	بند اول: اصلی برابری شهروندان در امور کیفری
۸۷.....	بند دوم: کارآمد بودن سیاست - اصلاحی - درمانی
۹۱.....	گفتار سوم: قلمرو اختیارات دادگاه
۹۱.....	بند اول: اختیار دادگاه در به تعویق انداختن صدور حکم
۹۸.....	بند دوم: اختیار دادگاه در تعیین نوع تعویق
۱۱۵.....	مبحث دوم: استثنائات تعویق صدور حکم در ق.م.ا.م.ج. ۹۲
۱۱۵.....	گفتار اول: سابقه کیفری موثر
۱۱۹.....	گفتار دوم: ارتکاب جرائم سنگین
۱۲۷.....	گفتار سوم: ارتکاب جرم حین اجرای قرار تعویق
۱۳۴.....	فصل سوم
۱۳۴.....	تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
۱۳۵.....	فصل سوم: تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲

- مبحث اول: تعلیق اجرای مجازات ۱۳۵
- گفتار اول: تعلیق ۱۳۵
- بند اول: تعلیق ساده ۱۳۸
- بند دوم: تعلیق مراقبتی ۱۴۰
- گفتار دوم: شرایط تعلیق اجرای مجازات ۱۴۴
- بند اول: شرایط ماهوی تعلیق اجرای مجازات ۱۴۴
- الف: شرایط مربوط به بنابر ۱۴۴
- ۱: فقدان سابقه محکومیت و لغو مؤثر یا محکومیت‌های قطعی دیگر ۱۴۵
- ۲: وضع اجتماعی و سوابق زندگی مجرم علیه و اوضاع و احوال حاکم بر وقوع جرم ۱۴۷
- ۳: احراز جهات تخفیف ۱۴۸
- ۴: پیش‌بینی اصلاح مرتکب ۱۵۰
- ۵: جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران ۱۵۰
- ب: شرایط مربوط به نوع و درجه مجازات معلق و مدت تعلیق ۱۵۱
- ۱: نوع و درجه مجازات‌های قابل تعلیق ۱۵۱
- ۲: مدت تعلیق ۱۵۵
- بند دوم: شرایط شکلی تعلیق اجرای مجازات ۱۵۵
- الف: دادگاه صالح، نوع و نحوه تصمیم‌گیری دادگاه جانشین ۱۵۶

- ۱: دادگاه صالح ۱۵۶
- ۲: نحوه تصمیمگیری دادگاه ۱۵۷
- ۳: ذکر مدت، جهات و دستورات در ضمن حکم تعلیق ۱۵۷
- ۴: اعلام ضمانت اجرای عدم تبعیت از دستورات دادگاه و آثار ارتکاب جرم جدید در مدت تعلیق ۱۵۹
- ب: تعلیق مراقبی در محاکم تجدیدنظر و مراجع غیردادگستری و محاکم اختصاصی ۱۶۳
 - ۱: تعلیق اجرای مجازات ر دادگاه‌های تجدیدنظر ۱۶۳
 - ۲: تعلیق مجازات در محاکم اختصاصی و مراجع غیر دادگستری ۱۶۶
 - ۳: قاضی یا دادستان ۱۶۷
 - بند سوم: آسیب شناسی ۱۷۰
 - مبحث دوم: استثنائات تعلیق اجرای مجازات در ۱۷۵
 - گفتار اول: استثنائات عام تعلیق مراقبتی ۱۷۵
 - بند اول: سابقه محکومیت قطعی مؤثر ۱۷۵
 - گفتار دوم: استثنائات خاص تعلیق مراقبتی ۱۷۶
 - بند اول: جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور، خرابکاری در تأسیسات آب، برق، گاز، نفت و مخابرات ۱۸۰

بند دوم: قدرت نمایی و ایجاد مزاحمت با چاقو یا هر نوع اسلحه دیگر، جرائم علیه	
عفت عمومی، تشکیل یا اداره مراکز فساد و فحشا	۱۸۹
الف) قدرت نمایی و ایجاد مزاحمت با چاقو یا هر نوع اسلحه دیگر	۱۸۹
ب) جرائم علیه عفت عمومی	۱۹۰
ج) تشکیل یا اداره مراکز فساد و فحشا	۱۹۲
بند سوم: قاچاق عمده مواد مخدر یا روانگردان، مشروبات الکلی و سلاح و مهمات و	
قاچاق انسان	۱۹۳
الف) قاچاق مواد مخدر مراد روانگردان	۱۹۵
فصل چهارم: جمع بندی	۲۰۵
منابع	۲۱۱

یکی از مهم‌ترین اهداف مجازات که مورد نظر و قبول علمای متأخر حقوق قرار گرفته، اصلاح و تهذیب مجرم از اعمال مجازات است و به تعبیری دیگر بازگرداندن مجرم به اجتماع و اجتماعی ساختن اوست و معتقدند که در پاره‌ای از موارد و راجع به عده‌ای از بزه‌کاران شایسته است که اجرای مجازات تحت شرایطی معلق گردد. به طور کلی وارد شدن نظام تعلیق مجازات در قوانین جزایی را باید نتیجه تأثیر مطالعات جرم‌شناسی دانست. امروزه اکثر حقوق‌دانان معتقدند که هدف از اجرای مجازات، صیانت جامعه در قبال ارتکاب مجدد جرم از طرف مجرم و اصلاح او و به تعبیری دیگر دوباره اجتماعی ساختن مجرم است و اکثر به این نتیجه رسیده‌اند که گرچه سلب آزادی مجرم به عنوان یک مجازات ضروری است، ولی برای اصلاح و تربیت او کافی نیست. علاوه بر این مضرات زندان‌های کوتاه مدت را اکثر موارد آشکار شده و نه تنها این مجازات‌ها نمی‌تواند موثر در تهذیب اخلاقی و بهبود وضعیت او باشد، بلکه غالباً اثرات سوء به دنبال دارد، چرا که مجرم در اثر تماس با محیط نامناسب زندان و معاشرت و مصاحبت با بزه‌کاران حرفه‌ای فاسدتر خواهد شد. از طرفی دیگر شخص مرتکب جرم حرفه و شغل معین خود را از دست داده و این امر باعث استیصال خانواده و تحمل مخارجی بر عهده دولت خواهد گردید. یکی از تصمیمات پیش‌بینی شده در راستای اصلاح مجرمین تعویق صدور حکم می‌باشد که با تأکید بر رفع نیازهای مجرم نه شدت جرم اتخاذ می‌گردد. اجرای عدالت در طی سالیان متمادی با پند و اندرز از تجربیات گذشته بالنده می‌شود. در مراحل اجرای عدالت در نظام کیفری به ویژه هنگام تعیین کیفر قاضی دادگاه نقشی تعیین‌کننده و ممتازی برای حصول به

اهداف نظام کیفری ایفا می‌نماید. اعطای اختیار به دادگاه جهت تعیین کیفر از میان انتخاب‌های گوناگون کیفر، آزادی برای تعیین سیاست کیفری تلقی می‌شود.^۱ نظام تعویق صدور حکم ریشه در حقوق انگلستان دارد و قضات انگلیسی در زمان‌های دور چنانچه در صحت ادله تردید داشتند یا شرایط خاصی اقتضا می‌کرد، صدور حکم را به تاخیر می‌انداختند تا درخواست عفو از پادشاه صورت گیرد و این نظام در طول زمان به تدریج تبدیل به نظام تعلیق مجازات و تعویق صدور حکم شد.^۲ همانگونه که بیان گردید یکی از اهداف مجازات حبس اصلاح مجرمان می‌باشد. اساس فلسفه قاعده تعویق صدور حکم، محکومیت مبتنی بر نظریه برچسب‌زنی است. که در واقع برچسب مجرمیت به افراد متهم المطبق شود.^۳ به موجب قانون، دادگاه در همه جرایم این اختیار و صلاحیت را برای تعویق صدور حکم ندارد. ولی در حوزه جرایم تعزیری که بسیاری از جرایم به هر حال در این حوزه قرار می‌گیرند، دادگاه می‌تواند پس از احراز مجرمیت، صدور حکم را به تعویق اندازد. تعویق صدور حکم به عنوان یکی از تدابیر اصلاح‌گرایانه مجرمان رابطه تنگاتنگی با جرم‌سناسی داشته و تمایل به حمایت از مجرمان و اصلاح رفتار آن‌ها و اتخاذ تصمیمی مناسب نیز بای جرم دارد. این نهاد برای اولین بار است که در قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده است و دارای سابقه قانون‌گذاری در ایران نمی‌باشد. با عنایت به این مسائل است که اهل فن را بر آن داشته تا در صدد ایجاد چنین تاسیس حقوقی تحت عنوان «تعلیق مجازات» باشند. یکی

۱ - اردبیلی، محمدعلی، حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، چاپ نهم، ۱۳۸۵، ص ۱۸۹

۲ - زراعت، عباس، حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۲، ص ۸۸

۳ - اردبیلی، محمدعلی، منبع پیشین، ص ۱۹۰

از نهادهایی که از قدیم‌الایام مورد نظر قانون‌گذاران در تمامی جوامع بوده است، نهاد تعلیق مجازات است، هرچند بحث تعلیق همیشه از طرف نظریه‌پردازان و حقوقدانان مورد مناقشه بوده است و برخی عقیده دارند بزهکار پس از ارتکاب بزه و رسیدگی و صدور حکم با لحاظ تخفیفات مقتضه باید مجازات شود و تعلیق باعث عدم کنش مناسب در مقابل رفتارهای ضداجتماعی وی می‌شود. لیکن به نظر می‌رسد با توجه به اینکه جرم و بزه ارتكابی تحت شرایطی خاص از طرف افراد ممکن است به وقوع بپیوندد از جهت اینکه مثلاً ممکن است بزهکار جوان باشد، یا تحت انگیزه‌های شرافتمندانه‌ای جرم انجام داده و یا رفتار غیراجتماعی مرتکب شده باشد و یا جوان بوده و نیاز به ارفاق و ایجاد فرصت و زمینه مناسب دارد تا بار دیگر به جامعه برگردد، لذا نهاد تعلیق از این منظر مناسب است و می‌تواند باعث برگشت فرد به جامعه شود.

در این کتاب که متشکل از یک مقدمه، چهار فصل (که فصل اول به کلیات پژوهش اعم از مفاهیم، مبانی و سیر تاریخی اختصاص داده شده است و فصل دوم به بررسی تعویق صدور حکم و استثنائات آن در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ پرداخته است و فصل سوم به تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ اختصاص داده شده است و نهایتاً در فصل چهار خلاصه مطالب سه فصل جمع بندی شده است) تلاش می‌شود به بررسی تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات و استثنائات آن در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ پرداخته شود، امید است توانسته باشیم گامی کوچک در جهت پر کردن خلاءهای موجود در زمینه پژوهشی موضوع مورد بحث برداشته باشیم.